

wetgeving kwam de werving van Chinese zeelui in een stroomversnelling. De rederijen werkten graag met Chinezen en spoedig zouden ze als een soort permanente goedkope arbeidsreserve een sleutelrol spelen in de ontwikkeling van de Rotterdamse zeevaartin-dustrie.⁴

Net als elders in Europa bestond de Chinese gemeenschap op Katendrecht in hoofdzaak uit jonge, vaak ongehuwde mannen, die als stokers en kolentremmers op de schepen het vuile en zware werk deden. Om als stoker of tremmer aan de slag te gaan, maakten de Chinese zeelui gebruik van een intermediair. Hoewel in Nederland het 'slaapbazen-systeem' in 1913 was afgeschaft, besloot de overheid om in het geval van de Chinezen een oogje dicht te knijpen. De Chinese zeelui waren in dienst van Chinese *shipping masters*, een soort koppelbazen die in hun plaats onderhandelden met de scheepvaartmaatschappijen en tegelijkertijd zorgden voor huisvesting. De zeelieden die aan wal bleven, woonden in logementen op Katendrecht die ofwel door de *shipping master* zelf, ofwel door een *boardinghouse master* werden beheerd. In dit laatste geval, bemiddelde de *shipping master* alleen en ontving hij hiervoor een vergoeding. Door deze gedwongen koppelpraktijken kwam het welzijn van de stokers en tremmers vrijwel volledig in handen van de *shipping masters* te liggen. Wanneer zeelui ergens zelfstandig een kamer wilden huren, werden ze beschouwd als onbemiddelbaar en werd hun geen werk meer aangeboden.⁵ Andersom leidde dit soort cliëntelisme tot voorspraak en allerhande omkooppraktijken. De machtspositie van de

shipping masters als bemiddelaars en de hiermee samenhangende afhankelijkheid van de Chinese zeelui verklaren ook waarom de Chinezen zo geconcentreerd op Katendrecht samenleefden.

De parallel tussen het leven van de Chinezen op zee en aan wal is treffend. Ook op de schepen vormden de Chinezen een gemeenschap die afgezonderd was van de andere schepelingen. De stokers en tremmers werkten helemaal onderin het schip en hadden daar ook hun kwartieren. Er werd zelfs een aparte Chinese kok aangesteld. Aan boord waren ze afhankelijk van de *number one*, de rechterhand van de *shipping master*. De *number one* stelde de ploeg samen, waarbij het belangrijk was dat de zeelieden uit dezelfde regio kwamen, zodat ze elkaar goed begrepen. Hij zorgde daarnaast voor de communicatie met de Europeanen. Aangezien hij meestal de enige was die Engels sprak, bemiddelde hij bij geschillen; ook zorgde hij voor het Chinese eten en verstreekte hij opium aan de liefhebbers.⁶

Katendrecht groeide uit tot een typisch schip-perskwartier: met Chinese –maar ook Nederlandse– restaurants, cafés, koffiehuisen, wasserijen, tabakswinkels, danszalen en gokhuizen. In de jaren dertig bereikte het succes van de ondernemers op Katendrecht een tijdelijk hoogtepunt. Vooral de Chinese restaurants werden populair bij een breder, Nederlands publiek. Toch was er tegen het begin van de Tweede Wereldoorlog weinig overgebleven van deze bloeiende Chinese gemeenschap. De economische crisis van de jaren dertig versterkte de ommekeer in het denken over 'vreemdelingen' sinds de Eerste Wereld-